

รายงานการ
ภูมิปัญญาอาหารชาติพันธุ์ลาว
บ้านหันทราย อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ณ โรงเรียนบ้านหันทราย
วันที่ 17 มกราคม 2562
วิทยาลัยชุมชนสระแก้ว

คำนำ

จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ หลายศาสนา และวัฒนธรรมและประกอบกับมีประชาชนจากทุกภูมิภาคของประเทศอพยพหลั่งไหลเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้น ทำให้จังหวัดสระแก้วมีลักษณะเป็นพหุสังคม ประกอบด้วยหลายเชื้อชาติ ดังนี้ เขมร ลาว จีน ย้อ เวียดนาม ด้วยเหตุนี้จังหวัดสระแก้วจึงมีศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่หลากหลายวิทยาลัยชุมชนจึงเห็นความสำคัญในการจัดโครงการการศึกษา รวบรวมภูมิปัญญาเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และถ่ายทอดให้นักเรียน นักศึกษา ประชาชนได้ศึกษาและสร้างความตระหนักและเห็นความสำคัญในการอนุรักษ์ ทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาที่ดั่งามให้คงอยู่ สืบต่อไป

การรวบรวมภูมิปัญญา กลุ่มชาติพันธุ์ลาว ในบ้านหันทราย อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ได้รับความอนุเคราะห์ข้อมูลจาก ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ตัวแทนชุมชน ชาวบ้านหันทราย ผู้ทรงคุณวุฒิด้านภูมิปัญญา 5 ชาติพันธุ์ เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวการอพยพเคลื่อนย้ายถิ่นฐานและการตั้งรกรากของชุมชนชาวลาว วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพ ภูมิปัญญาด้านอาหาร ภูมิปัญญาด้านประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และการแสดงของพื้นถิ่น เป็นต้น จากข้อมูลดังกล่าวนี้ คณะผู้ดำเนินงานจะได้ดำเนินการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องและนำผลจากการรวบรวมภูมิปัญญานำเสนอในบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ของวิทยาลัยชุมชนสระแก้ว เพื่อเผยแพร่ต่อไป และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน นักศึกษา ผู้สนใจ ต่อไป

16 มกราคม 2562

นางสาวฐิติมา มีช้าง และคณะ

ภูมิปัญญาอาหารชาติพันธุ์ลาว บ้านหันทราย อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

จังหวัดสระแก้ว ประกอบด้วยชนหลายเชื้อชาติ หลายศาสนา และวัฒนธรรมและประกอบกับมีประชาชนจากทุกภูมิภาคของประเทศอพยพหลั่งไหลเข้ามาตั้งถิ่นฐานเพิ่มมากขึ้น ทำให้จังหวัดสระแก้วมีลักษณะเป็นพหุสังคม ประกอบด้วยหลายเชื้อชาติ ดังนี้ เขมร ลาว จีน ย้อ เวียดนาม ด้วยเหตุนี้จังหวัดสระแก้วจึงมีศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่หลากหลาย จากการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นด้านภูมิปัญญา จากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ครู อาจารย์ นักวิชาการ ตัวแทนชุมชน และตัวแทนชาวบ้าน ในกลุ่มชาติพันธุ์ลาว บ้านหันทราย อำเภอหันทราย จึงได้มีการดำเนินการจัดกิจกรรม ในวันที่ 17 มกราคม 2562 ณ โรงเรียนบ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การอพยพย้ายถิ่น

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวดั้งเดิมมีการย้ายถิ่นฐานจากลาว ซึ่งแต่เดิมอาศัยอยู่ในนครเวียงจันทน์ แล้วอพยพย้ายถิ่นฐาน เขามาในประเทศไทยในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ในสมัยรัชกาลที่ 3 ครั้งที่เจ้าพระยาราชสุภาวดี (สิงห์ สิงหเสนี) ยกทัพไปปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ โดยเชื่อกันว่าการยกทัพในครั้งนั้น กองทัพเดินทางผ่านทางเมืองปราจีนบุรี ประจันตคาม วัฒนานครและอรัญประเทศ และในคราวยกทัพกลับก็ได้กวาดต้อนผู้คนทั้งจากตอนบน ของเมืองหลวงพระบางกับทางเวียงจันทน์และเชียงขวางเข้ามาในเมืองไทยเป็นจำนวนมาก โดยการตั้งถิ่นฐานของลาวตั้งแต่เดิมนั้น ส่วนหนึ่งอาศัยอยู่บริเวณชายแดนไทย – กัมพูชา สภาพการตั้งถิ่นฐาน ของกลุ่มชาติพันธุ์ลาว ในอำเภออรัญประเทศมีลักษณะการกระจายตัวอยู่บริเวณ ชายแดนไทย – กัมพูชา ซึ่งสันนิษฐานได้ว่า เป็นจุดมุ่งหมายของผู้ปกครองไทยในสมัยดังกล่าวที่ต้องการให้ชุมชนลาวทำหน้าที่เสมือนกันชน ระหว่างไทยและเขมรนั่นเอง นอกจากนี้ ในช่วงหลังปี 2500 ได้มีกลุ่มชาวลาวที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน ในอรัญประเทศช่วงหลังอพยพมาจากอีสาน เนื่องจากรัฐบาลมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการต่อต้านการแพร่ขยายของลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยมีการก่อสร้างถนนสายยุทธศาสตร์และเพื่อความสะดวกในการคมนาคมขนส่งเพิ่มขึ้นอีกหลายสาย โดยมีถนนสายหลักที่สำคัญ เชื่อมโยงระหว่างภาคอีสานกับภาคตะวันออก คือ (ถนนสายบุรีรัมย์ – จันทบุรี) จึงกลายเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อให้ชาวอีสานอพยพย้ายถิ่นฐานมาตั้งรกรากในอำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว เพื่อประกอบอาชีพต่อไป ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเป็นกลุ่มชนขนาดใหญ่ที่มีการตั้งถิ่นฐานบริเวณอำเภออรัญประเทศถึงร้อยละ 40 ของประชากรทั้งสิ้น ในอำเภออรัญประเทศ โดยพบมาก ณ บ้านหันทราย ตำบลหันทราย อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว (ศิริกมล สายสร้อย. 2551 : 2-3)

ประวัติชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวบ้านหันทราย

จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านหันทราย เล่าสืบต่อกันว่า “พ่อจันทา กล่าวว่า บรรพบุรุษย้ายถิ่นฐานมาจากเวียงจันทน์” “ผู้ใหญ่อุด กล่าวว่า ได้มีการโยกย้ายถิ่นฐานมาได้ประมาณ 600 – 700 ปี มาแล้ว” ก่อนย้ายมาอยู่ที่บ้านหันทราย ได้เคยไปอยู่ที่บางปลาสร้อยมาก่อน แล้วจึงค่อย ๆ อพยพมาอยู่ที่บ้านหันทราย โดยมีนายบุญ เป็นบุคคลแรกที่เข้ามาอยู่ ณ ที่แห่งนี้ นายบุญมีอาชีพเป็นนายพราน ซึ่งแต่เดิมอยู่อำเภอภักขิรินทร์บุรี หลังจากนั้นจึงมีผู้คนเริ่มย้ายเข้ามาอาศัยอยู่บ้านหันทรายเพิ่มขึ้น จนกลายเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ (ศิริกมล สร้างสร้อย. 2551: 5)

ความหมายของชื่อบ้านหันทราย

“หันทราย” ชื่อ หันทราย เกิดจากคำสองคำได้แก่ คำว่า “หัน” และ “ทราย”

“หัน” ตรงกับภาษาถิ่น แปลว่า เร็ว ๆ ไว ๆ อีกทศนะหนึ่ง กล่าวว่า การหันมองไปทางไหนก็เห็นทรายอยู่เต็มไปหมด

“ทราย” ผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านบอกว่า เมื่อถึงฤดูฝน ฝนตกหนักจึงทำให้น้ำพัดพาเอาทรายมากองทับถมกัน เมื่อถึงเวลากลางวัน แสงแดดได้ส่องลงมาบนผืนทรายทำให้เกิดความร้อนสูงมาก ผู้คนที่เดินผ่านไปมาจึงไม่มีรองเท้าจะสวมใส่ จึงเดินด้วยเท้าเปล่าเหยียบย่ำไปยังดินทรายร้อน ๆ

“ช่วงหน้าแล้ง น้ำฤดูฝนจะพัดดินทรายเข้ามา คนสมัยก่อนไม่มีรองเท้าใส่ แดดร้อนเมื่อกระทบดินทรายจะร้อนมาก แลนหัน ๆ หยาง ไว ๆ แปลว่า เดินเร็วๆ จะได้ไม่ร้อน เมื่อบวกกัน แล้วจะกลายเป็นชื่อหมู่บ้าน”

(ผู้ใหญ่อุด: กลุ่มสนทนา)

“แต่ก่อนหันทรายเป็นคลองทั้งหมด เขาเรียกว่า คลองสิ่ว”

(ลุงประเสริฐ: กลุ่มสนทนา)

ในปัจจุบันตำบลหันทรายเป็นตำบลขนาดใหญ่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ลาวอาศัยอยู่จำนวนมาก มีจำนวนทั้งสิ้น 10 หมู่บ้าน สำหรับการจัดกลุ่มสนทนาในครั้งนี้ได้รับข้อมูลจาก หมู่ที่ 1, 2, 5, 6 เนื่องจากเป็นชุมชนดั้งเดิม และมีจำนวนประชาชนชนอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากกว่า หมู่อื่น ๆ

ประเพณี วัฒนธรรม

ตักบาตรกลางบ้าน (เดือนหก = พฤษภาคม) แต่ทำได้ต้องเลี้ยงศาลพ่อปู่พ่อดาก่อน แล้วเชิญพระไปเจริญพระพุทธมนต์ที่กลางบ้าน ได้ 3 คืน เข้าวันที่ 4 ต้องใส่บาตรกลางบ้าน มีกระทง คนในบ้านมีกี่คนก็ต้องปั้นรูปใส่กระทงตามจำนวนคน (ตบสะพาย = เอาดินตบขึ้นก่อนเป็นลักษณะกองทราย) ความเชื่อเพื่อเป็นสิริมงคล ทำปีละ 1 ครั้ง

อาหารชาติพันธุ์ลาวบ้านหันทราย

ความเชื่อเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับประชาชนคนไทยมานานแสนนานโดยไม่มีการเฉพาะเจาะจงว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใดก็ตาม ความเชื่อเป็นสิ่งที่สำคัญที่ทำให้ชาติพันธุ์ไทย-ลาว สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมความมั่นคงในถิ่นที่อยู่ใหม่ หลังจากที่ได้อพยพแยกย้ายจากการถูกกวาดต้อนเข้ามาในดินแดนไทย กลุ่มชาติพันธุ์ลาวนับถือพระพุทธศาสนา และนับถือผีบรรพบุรุษ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ คนไทย กลุ่มชาติพันธุ์ลาวนี้จะนับถือผีเรือนและผีบ้าน ศาลปู่ตาหรือตาปู่ ซึ่งเป็นผีบรรพบุรุษ หากมีการย้ายถิ่น จะต้องนำพาท่านไปด้วยเพื่อปกป้องคุ้มครอง

1. อาหารความเชื่อ

เนื่องจากชาวบ้านหันทรายทุกหลังคาเรือนจะเลี้ยงผี ไม่นับถือพระภูมิหรือเจ้าที่ ดังนั้นในเขตบ้านเรือนจึงไม่มีการตั้งศาลหรือยกศาล แต่ผีเรือนจะอยู่ที่เสาเรือน ผีและคนจะอยู่เรือนเดียวกัน

1.1 ความเชื่อในการนับถือผีในกลุ่มชาติพันธุ์ลาว (ศิริกมล สายสร้อย. 2551 : 13-14) ได้แก่ ผีเรือน จะคอยควบคุมความประพฤติและชีวิตความเป็นอยู่ของคนในครัวเรือน ถ้าหากใครประพฤติตัวไม่ดีไม่อยู่ในจารีตประเพณีของชุมชนและสังคม ผีเรือนอาจบันดาลให้เกิดการเจ็บป่วย โชคร้าย ปัจจุบันชนชาวลาวไม่เคร่งครัดเหมือนสมัยบรรพบุรุษและในปัจจุบันนี้สามารถพบเห็นหิ้งพระพุทธรูปในบ้านด้วย

1.1.1 ผีปู่ตาหรือผีตาปู่ จะพบเห็นได้ว่าในหมู่บ้านจะจัดศาลปู่ตาไว้แยกขาดจากเรือนและมีต้นไม้ใหญ่ปกคลุม แสดงให้เห็นถึงอาณาเขตเฉพาะ และห้ามตัดต้นไม้ ศาลปู่ตาเป็นศาลของผีบ้านเป็นผีบรรพบุรุษของคนในหมู่บ้าน ในกรณีที่คนในหมู่บ้านต้องย้ายถิ่นฐาน ผู้คนในหมู่บ้านต้องพามาด้วยเพื่อคอยปกป้องคุ้มครอง มักมีการเซ่นไหว้ประจำปี นอกจากนี้ยังมีการประกอบพิธีบอกกล่าวและบนบานยามเดือดร้อน เช่น ก่อนทำนาเพื่อให้ได้ผลผลิตดี

ภาพที่ 1 ศาลปู่ตา

ที่มา (ศิริกมล สายสร้อย. 2551 : 14)

1.2 อาหารประกอบพิธีกรรมความเชื่อ

1.2.1 พิธีกรรมเลี้ยงปู่ตา เกิดจากบรรพบุรุษ 2 ฝ่ายได้แก่ “ปู่” หมายถึงปู่และย่าที่เป็นพ่อแม่ของพ่อ ส่วนคำว่า “ตา” หมายถึง ตาและยายที่เป็นพ่อแม่ของแม่เมื่อบรรพบุรุษสองสายนี้ล่วงลับไปแล้วหลายชั่วอายุคน จนไม่สามารถจำชื่อได้ ลูกหลานจึงเรียก “ปู่ตา” การเลี้ยงปู่ตาจะทำทุกปี ปีละครั้ง หลังวันสงกรานต์ ตรงกับวันพุธช่วงเช้า ชาวบ้านหมู่ 1,2,5 และ 6 จะเอาของไปถวายรวมกันไว้ที่บ้านของเจ้าหรือผู้ดูแลศาลปู่ตา พ่อเจ้า (พ่อเจ้าคือบุคคลที่เรียนวิชา คาถา อาคม) ประจำหมู่บ้านคนปัจจุบัน คือพ่อบุญมี จันทรเถื่อน มีหน้าที่ จุดธูปเทียน ดูแลความสะอาดทุกวันพระ อาหารที่ใช้ในพิธีกรรม การเซ่นไหว้ ได้แก่ เหล้า 4 ขวด ไก่ 4 ตัว ค่ำหมาก พลุ บุหรี่ และพวงมาลัยดอกไม้มัธ เทียน

1.2.2 พิธีกรรมการแก้บน ในกรณีแก้บนนอกจากนี้ในหมู่บ้านจะมีพ่อเจ้าทุกเดือน และแก้บนทุกวันพุธ มีความเชื่อว่าพิธีกรรมการแก้บนนั้น ปฏิบัติสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยพ่อแม่เครื่องเซ่นไหว้ในพิธีแก้บน ได้แก่ หมู ไก่ เหล้า อาหารหวาน และอาหารคาว แล้วแต่ผู้แก้บนจะจัดเตรียมมาเองตามสะดวก ข้าวแดง (ข้าวแดงคือ ข้าวคลุกกับไข่แดง) ข้าวคั่วกับงา ข้าวดำ แกงส้มแกงหวาน เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ลูกหลานประเพณี

1.2.3 พิธีสู่ขวัญ เชื่อว่าเมื่อรอดจากความตาย ชาวบ้านเชื่อว่าขวัญอาจไปอยู่ที่เกิดอุบัติเหตุ จะเชิญหมอเรียกขวัญ มีผ้าขาวม้า ชัน กระจกสองหน้า เอาแหวนวงไว้รวมในขัน ปั่นข้าวเอาสายสินผูกเข้าไปในแหวน

1.2.4 พิธีเลี้ยงของรักษา คือการไหว้ครูที่เราได้ไปเรียนวิชามารักษาคนป่วย คนผีเข้า เป็นการเปลี่ยนกายให้กับครู 1 ปี จะทำ 1 ครั้ง โดยทำในคืนก่อนวันเลี้ยงหอกกลางบ้าน อุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบพิธีได้แก่ กรวยกันแหลม ทำจากใบตอง 100 อัน ใส่ดอกไม้ขาวหรือสำลี กรวยละ 2 ดอก (ใช้ดอกอะไรก็ได้แต่ต้องมีสีขาว) เทียนแท่งเล็ก 100 แท่ง เทียนหนัก 2 บาท เขียนขาวสำหรับทำน้ำมันต์ จำนวน 2 แท่ง ชันน้ำมันต์ 1 คน รูป 3 ดอก บายศรี 7 ชั้น ทำในซาม 3 อัน โดยใส่ข้าวสารไว้ตรงกลางจนเต็ม 2 อัน ข้าวสาร 1 ถ้วย เอาไข่ขาวไว้ตรงกลาง 1 ฟอง ไข่ไก่ตัน ไม่ปอกเปลือก 2 ฟอง เทียน 2 เล่ม บุหรี่ 2 มวน หมาก 2 คน พวยหางช้าง (ทำจากใบกล้วยฉีกเป็นริ้ว ๆ 1 อัน) และใบตองทำเป็นชันน้ำมันต์ 2 ที่ กำไลแขน 2 อัน ดาบ 2 เล่ม รูป 5 คู่ ดอกไม้ขาว 5 คู่ ดอกไม้ขาว 5 คู่ และเงิน 44 บาท ของทั้งหมดใส่ถาดรวมกันไว้ พานใส่ผ้าโสร่งและผ้าขาวม้า อย่างละ 1 ผืน พานใส่กระจำ หวี แป้ง และน้ำมันใส่ผม

ผู้ที่ต้องเลี้ยงของรักษา เช่น หมอเจ้า หมอธรรม ในที่นี้หมอธรรมคือผู้เรียนวิชา เรียนคาถา เป็นที่พึ่งของชาวบ้านในยามเกิดเหตุที่ชาวบ้านไม่สบายใจ เช่น ครอบครวัไหนดมีเด็กเล็กแล้วแต่กร้องไห้มาก ชาวบ้านจะให้หมอธรรมมาเป่ารักษา

“หมอธรรม ต้องเรียนกับครูคายเรียนจากตัวหนังสือ”

(ลุงเสรีฐ : กลุ่มสนทนา)

1.2.5 อาหารที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อในการดำเนินชีวิต (คะลำ) ลูกหลานเชื่อข้อห้ามและปฏิบัติสืบต่อกันมา เช่น

1.2.5.1 อาหารคะลำ ไม่อนุญาตให้รับประทาน ได้แก่ ห้ามกินเนื้อช้าง ห้ามกินน้ำเต้า

1.2.5.2 อาหารที่ควรใช้ในงานเลี้ยงของรักษาให้ใช้ขนมหมกเป็นหลัก และใช้น้ำมะพร้าวในงาน เพราะเชื่อว่าน้ำมะพร้าวให้ความสะอาดบริสุทธิ์)

1.2.5 พิธีเลี้ยงของรักษาของหมองู จะมีส่วนประกอบในพิธีต่างกันออกไป ได้แก่ ผ้าชิ้น 1 ผืน ผ้าขาว 1 วา เงิน 1 สลึง รูป 5 คู่ และดอกไม้ 5 คู่ เทียน 2 เล่ม กรวยใบตอบ 5 อันใส่ดอกไม้ขาวอันละ 2 ดอก นำส่วนประกอบมาใช้พานรวมกัน ตั้งนะโม 3 จบ ไหว้พระแล้ว ท่องคาถา ถือว่าเสร็จพิธี ในพิธีกรรมนี้ไม่มีการเซ่นสังเวย ด้วยอาหาร

1.2.6 พิธีการปลงศพ คือ ผู้ป่วยที่มารักษากับหมองู เมื่อหายป่วยจะต้องนำกายมาให้หมองู ในพิธีกรรมนี้จะใช้ของเลี้ยงของรักษาเหมือนหมองู แต่เพิ่มกระทงหน้าวัว ทำจากกาบกล้วยผ่าแล้วตัดเป็นรูปสามเหลี่ยม ใช้ไม้กลัดไว้เพื่อไม่ให้หลุด เอาใบตองรองไว้ข้างใน ใส่ข้าวดำ ข้าวแดง ข้าวเหลืองและข้าวขาว ความหมายของข้าวดำ คือ ข้าวที่เอาไปผสมกับเขม่าก้นหม้อข้าวที่มีสีดำ ข้าวแดงคือ ข้าวผสมปูนกับขมิ้น ข้าวเหลือง คือ ข้าวที่ผสมขมิ้นอย่างเดียว ส่วนข้าวขาวคือ ข้าวสวยหุงแล้ว อย่างละ 1 ช้อน ใส่ไว้อย่างละมุม รวมทั้งใส่พริก เกลือและปลาร้าลงไปด้วย นอกจากนี้ยังมีขนมบัวลอยอีกด้วย การใส่ขนมลงไปในนั้นจะให้ถือตามจำนวนคิวของคนป่วย เช่น มารักษาเป็นคนที่ 10 ต้องมีขนมบัวลอย 10 ถ้วย ซึ่งในระยะหลัง ๆ นี้ใช้การนับจำนวนเม็ดบัวลอยแทนจำนวนถ้วยขนมบัวลอย

2. อาหาร ในวิถีชีวิต

2.1 แจ่วปลาร้า เป็นอาหารที่อยู่คู่กับวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่ทุกบ้านนิยมรับประทานเป็นประจำเครื่องปรุงประกอบด้วย หอมแดง ปลาร้า กระเทียม หอมแดงคั่ว มะขามเปียก ข้าว ตะไคร้ ใบมะกรูด

วิธีทำ เริ่มจากใส่หอมแดง ใส่ปลาร้าทำเอง ปลาร้านี้จะทำจากปลาช่อน ปลาหมอ ปลาขาวแล้วหมักไว้เป็นปี แล้วสับปลาร้าตามต้องการ ใส่พริก กระเทียม หอมแดง (คั่ว) มะขามเปียก ข้าวตะไคร้ ใบมะกรูด ปรุงรสด้วยเกลือ

แจ่วปลาร้าเป็นอาหารกินประจำหลักทุกครัวเรือน เป็นวิถีชีวิตไม่กินหวาน (เค็ม นำตามด้วยเปรี้ยว) เวลาไปทำงานห่อใส่ใบตองกล้วยไปรับประทาน เนื่องจากเป็นอาหารที่สะดวกในการพกพา จึงเป็นวิถีชีวิตของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่บ้านหันทราย นิยมกินกับผักสด และข้าวสวยหรือข้าวเหนียว ผักที่มีตามท้องถิ่นที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ ผักต้ว ดอกแค เม็ก (กินสดได้ก็กิน บางที่ต้มได้ก็กิน) ดอกกระเจียว ผักมะรุมป่า (ผักสะท่อน) ผักอีหนู ผักตามฤดูกาล ดั้งเดิมนิยมรับประทานแจ่วปลาร้ากับข้าวเหนียว และข้าวสวย บางบ้านก็ผสมกันไป ปัจจุบันนี้ชาวบ้านหันทรายรับประทานแจ่วปลาร้ากับข้าวสวยเพราะสะดวกหาได้ง่าย

“ข้าวเหนียวจะง่วนนอน กินแล้วย่อยยาก”

(นางลักษณ์ : กลุ่มสนทนา)

“ถ้าไปทำนา จะห่อข้าวเหนียวเพราะสะดวกในการพกพา”

(นางลักษณ์ : กลุ่มสนทนา)

ภาพที่ 2 แจ่วปลาร้า

2.2 ป่นปลา (น้ำพริกปลาร้า) มีเครื่องปรุงได้แก่ ปลาร้า หอม กระเทียม พริก พริกหยวก ปลาต้มที่ทำได้ตามธรรมชาติ

วิธีทำ ต้มปลาใส่น้ำปลาร้า หอม กระเทียม พริก พริกหยวกคั่ว ใส่น้ำปลาร้า

ภาพที่ 3 ป่นปลา

2.3 ซุปหน่อไม้ (ปลุกหน่อไม้) นำหน่อไม้มาเผาแล้วเอาซอมาขูด (เคียนหน่อไม้) ทำเป็นเส้น แล้วต้มให้มันจืด เอาใบหญ้านางมาคั้นน้ำ คั้นให้แห้ง แล้วคั่วใส่กระทะใส่ไฟให้แห้ง ใส่ใบแมงลัก ซะอม ใบหญ้านาง ลงไป เอาหอมกระเทียมตำโขลก ปรงด้วยน้ำปลาร้าที่สุกแล้ว โดยใบหญ้านาง ฤทธิ์เย็น หน่อไม้ ฤทธิ์ร้อน เพื่อปรับสมดุลในร่างกาย

2.4 แกงไก่ใส่หน่อไม้ดอง

2.4.1 ขั้นตอนการทำเครื่องพริกแกงได้แก่ พริกแห้ง ใบมะกรูด ตะไคร้ หอม กระเทียม แล้วนำมาตำ

2.4.2 แล้วนำพริกแกงมาคั่วกับไก่บ้าน เติมน้ำลงไป ใส่หน่อไม้ดอง ใบมะกรูด (เพื่อให้มันหอม)

2.4.3 ก่อนจะกินใส่ใบแมงลัก รสชาติจะเปรี้ยว ๆ น้ำ เพราะหน่อไม้ดองมีรสชาติ

2.5 ขนมหะยิกปูน เป็นขนมสีริมงคล ใบเตย หั่นแล้วปั่น แต่ก่อนใช้ไม้ข้าว ปัจจุบันใช้เครื่องมือสะดวก ใช้ในงานมงคลได้ทุกงาน (ป้าบุญทอง) ลอดช่อง (มีคนทำแล้วแต่เป็นอุตสาหกรรมไปแล้ว กำนันหมู่ 1)

3. อาหารตามฤดูกาล

อาหารตามฤดูกาล ได้แก่ กบ อัง มักจะนำมาประกอบอาหาร เช่น ต้มอึ่ง อึ่งย่าง แกง กบ ต้มกบ

4. อาหารตามความเชื่อ

จากการระดมความคิดเห็นในการสนทนากลุ่มชาวบ้านได้ให้ความดังนี้

4.1 ข้าวต้มมัด เป็นอาหารที่นิยมทำในงานมงคล ชาวบ้านเชื่อว่าข้าวต้มมัดจะสะท้อนถึงความสามัคคีกลมเกลียว ให้รักกัน ไม่มีวันจะพรากจากกัน งานไหนที่มีการจัดทำบายศรีต้องใส่ข้าวต้มมัดด้วยเสมอ

4.2 ขนมหั้น นิยมทำในงานมงคล ชาวบ้านเชื่อว่าขนมหั้นมีเส้นยาวเปรียบเสมือนให้มีชีวิตยืนยาว โชคดีต่อไป อาหารที่เป็นเส้น ๆ ยาว ๆ จะไม่อนุญาตให้ทำในงานศพ เพราะเชื่อว่าจะทำให้เกิดความโชคร้าย ต่อ ๆ กันไป หรือถ้ามีคนเสียชีวิตถ้าจัดในงานศพ ก็จะมีคนเสียชีวิตต่อ ๆ กันไป

5. อาหารในตำนาน

5.1 ลาบ

คนบ้านห้วยทราย 4 หมู่ แต่งงานกัน เรียกว่าคนบ้านเดียวกันแต่งงาน อาหารเลี้ยงงานแต่ง คือ ลาบ เชื่อว่าเมื่อกินแล้วจะมีโชคลาภ และถือว่าเป็นอาหารมงคล

วิธีทำ xxxxx

5.2 ปลาร้า (ปลาแดก) คือการนำปลามาทำปลาร้ากินเอง มีบ่อน้ำเยอะ มีแหล่งน้ำในหมู่บ้านเยอะ มีสระน้ำ ขุดตามนาของตนเอง (น้ำขัง = บ่อน้ำที่ขุดเอง) พ่อแม่สอน เป็นวิถีชีวิต

5.2.1 วิธีทำปลาร้า (ปลาแดก)

1) ใช้ปลาที่จับได้มาถอดเกล็ด เอาชื้อออก
2) ล้างทำความสะอาด 7-8 น้ำ เน้นทำความสะอาด
3) นำเกลือและรำอ่อนมาคลุกเคล้ากับปลาแล้วหมักไว้ใน 1 อาทิตย์ ในภาชนะใด ๆ ก็ได้

4) นำมาตำในครกขนาดใหญ่ (ครกกระเดื่อง) ใส่ไหอัดให้แน่นปิดด้วยใบไม้ไผ่เปลือกหน่อไม้เพื่อไม่ให้มีสิ่งเจือปน เอาทรายใส่ผ้าผูกแล้วนำมาปิดฝาเพื่อไม่ให้มีสิ่งเจือปนในปลาร้า (เพราะในหมู่บ้านมีทรายเยอะ และทรายมีน้ำหนักได้ถ่วงไว้)

5) หมักไว้ 1 ปี (เพื่อให้ไม่มีพยาธิในปลาร้า) จึงจะสามารถรับประทานได้

5.2.2 วิธีการทำรำอ่อน

1) เอาข้าวเปลือกมาคั่วให้เป็นข้าวตอก (เปลือกออกจากเมล็ดข้าว)

2) เอาเม็ดข้าวมาตำให้ละเอียด แล้วใช้ตะแกรงร่อน จะกลายเป็นรำอ่อน (จะช่วยเพิ่มความหอมให้ปลาร้า)

6. อาหารภูมิปัญญา

6.1 หน่อไม้ดอง

วิธีทำ ให้นำหน่อไม้มาสับก่อน แช่น้ำไว้ 1 คืน เอามาคั้นบีบน้ำออกใส่เกลือพอประมาณ หน่อไม้ 1 กก ต่อเกลือ 1 กำมือ (ประมาณ 3 ช้อนโต๊ะ) เอามาคลุกให้เข้ากันระหว่างเกลือและหน่อไม้ เอน้ำขาวข้าวใส่ให้ท่วม แล้วปิดฝา เก็บไว้ประมาณ 10 -20 วัน ก็กินได้ ชิมดูถ้ามีรสชาติเปรี้ยวก็กินได้

6.2 ผักกาดดอง

วิธีทำ ให้นำผักกาดเขียวมาล้างตากแดด นำมาหั่น เคล้ากับเกลือ แล้วคั้น นวดให้นิ่ม เอาไปล้างแล้วมาคั้นอีก ล้างน้ำทิ้งให้หมดแล้วใส่เกลือ หลังจากนั้นชิมดู ใส่น้ำตาลทรายแดงลงไป เอาแบ่งข้าวเจ้า หรือแบ่งข้าวคลุก / สมัยก่อนใช้น้ำขาวข้าวใส่ให้ท่วม แล้วทิ้งไว้ประมาณ 1 วัน สังเกตดูได้จากสี ผักกาดดองที่กินได้จะเริ่มมีสีเหลือง รสชาติจะเปรี้ยวไม่มาก กรอบ ๆ เค็มเล็กน้อย

ภาพที่ 4 ผักกาดดองบ้านหันทราย

6.2 ปลาเค็มแดดเดียว

วิธีทำ เอาปลาช่อนมา ถอดเกล็ด ผ่าหลัง แล้วเอากระดูกออก แล้วนำปลานั้นมาแช่น้ำเกลือ แล้วนำมาล้างให้สะอาด นำปลาที่ล้างแล้วมาคลุกใส่เครื่อง ใส่น้ำตาลนิดหน่อย รสดี ผึ่งแดดแดดเดียว แล้วใส่ถุง

6.3 กลอย

กลอยสามารถขูดได้จากป่าในบริเวณบ้านหันทราย มีลักษณะเป็นหัว เมื่อขูดมาได้ให้นำมาล้างให้สะอาด แล้วมาผวนเปลือกออกให้หมด แล้วนำมาซอยเป็นชิ้นเล็กแล้วนำมาแช่น้ำเกลือทิ้งไว้ 1 คืน แล้วนำกลอยใส่ถุงปุ๋ยแล้วเหยียบบนถุงกลอยเพื่อให้น้ำเกลือออกให้หมด นำไปแช่น้ำ แช่

ทั้งตะกร้า ในสระ ที่น้ำไหลผ่าน 3 คั้น ดูว่ากลอยนำไปรับประทานได้หรือไม่ ดูได้จากปูเข้ามาอยู่ในตะกร้า หากไม่พบปูเข้ามาอยู่ในตะกร้าแสดงว่ายังมีพิษอยู่
หมายเหตุ หากกินแล้วเกิดอาการเมา แพ้ วิงเวียน ให้นำปูมาอย่างกินทั้งตัวเพื่อแก้พิษเท่านั้น

ภาพที่ 5 หัวกลอย

7. อาหารประเพณี

บ้านหันทราย มีประเพณีที่ถือปฏิบัติเป็นแบบแผน โดยมีรายละเอียดดังนี้

7.1 เดือนอ้าย บุญข้าวกำ เอาข้าวขึ้นยั้งฉาง (ยังปฏิบัติสืบทอดกันมา)

คำว่า “ปลง” คือ ขอขมาแม่โพสพ โดยมีเครื่องบูชา ใช้ข้าว 1 กำ (หมาก พลุ 1 คำ ยาเส้น) รวงข้าว หัวเผือก หัวมัน ต้มแล้ว ไข่ต้ม ก่อนที่เราจะเหยียบจะดีข้าว (นวดข้าว เอาเม็ดข้าวออกจากรวง)

7.2 เดือนยี่ ขอสาวเดือน ยี่ วันอังคาร ขอหมั้น

7.3 เดือนสาม บุญข้าวจี ทำเป็นบางบ้าน เอาข้าวเหนียวมาปั้นเป็นรูปไข่ เสียบไม้ แล้วชุบไข่ ใส่เกลือสินทโหนอย นำมาวาง ถวายพระวันมาฆบูชา

เดือนสาม บุญข้าวหลาม

7.4 เดือนสี่ บุญพะเหวด มีอาหารทั่วไปพื้นบ้าน

7.5 เดือนห้า บุญสงกรานต์ แห่พระเก็บดอกไม้ ไม่มีการเซ่นไหว้ใด ๆ ส่วนใหญ่กินขนมจีน เป็นหลัก มันเป็นอาหารเสริม ส่วนใหญ่ทำในงานมงคล รักสามัคคี ช่วงเช้า สรงน้ำผู้สูงอายุ ช่วงบ่ายสรงน้ำพ่อปู่ตา จ้า

7.6 เดือนหก ทำบุญกลางบ้าน ไหว้ศาลปู่ตา คนทำพิธีไหว้ต้องเป็นจ้า

7.7 เดือนเจ็ด บุญเลี้ยงนา มีไก่ เหล้า หมาก พลุ บุหรี่ ยาเส้น เลี้ยงหอนา (ผีรักษานา)

7.8 เดือนแปด บุญเข้าพรรษา แล้วแต่ความพร้อมไม่เฉพาะ

7.9 เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน ทำบุญให้ปู่ย่าตายายให้บรรพบุรุษ ข้าวต้มมัด ให้รักสามัคคีกัน ข้าวกระยาสารท (การแจก)

7.10 เดือนสิบ บุญข้าวกระยาสารท (การแจก) ห่อข้าวน้อยไปให้แม่โพสพ ถวายข้าวต้มมัด ผลไม้

7.11 เดือนสิบเอ็ด อาหารทั่วไป ต้องทำบุญตักบาตร ออกพรรษา มีพระเทศมหาชาติ (แห่พะเหวด)

7.12 เดือนสิบสอง บุญกฐิน อาหารที่นิยม ขนมจีน (เมื่อก่อนทำเอง) แกงเขียวหวาน ก๋วยเตี๋ยว ลอดช่อง ข้าวต้มมัด มีโรงทาน วันมะพร้าว นากจากนี้ชาวบ้านจะทำโรงทานเพื่อให้เพื่อนบ้านมารับประทานอาหารที่โรงทาน เป็นการบริจาคทานอีกวิธีหนึ่ง

อาหารตำนาน

กลุ่มชาติพันธุ์ลาวหันทรายมีความเคารพต่อพระแม่โพสพมาก จะมีการทำบุญกระยาสารท ซึ่งหมายถึง การแจกจ่าย การให้ตำนานกล่าวว่าในเดือน 10 นี้ พระแม่โพสพจะตั้งท้อง จึงต้องทำข้าวน้อยไปใส่ที่นาข้าว แม่โพสพเกิดวันอาทิตย์ จึงมีข้อห้ามไม่ให้นำข้าวออกจากยุ้งฉาง แม่โพสพจะไม่กินเนื้อตัวเอง จะกินผลไม้ ดังนั้นอาหารที่จะนำไปถวายพระแม่โพสพจึงเป็นผลไม้ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังต้องมีกระเจก แป้ง หวี ไปถวายด้วยเนื่องจากพระแม่โพสพเป็นผู้หญิง

สรุปเนื้อหาภูมิปัญญาเพื่อการถ่ายทอดและเป็นจุดเด่นของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวหันทราย

จากการประชุมกลุ่มย่อยนี้ ทางวิทยาลัยชุมชนสระแก้ว ได้ให้กลุ่มผู้สนทนาได้คัดเลือกภูมิปัญญาพร้อมรายชื่อเจ้าของภูมิปัญญาที่สามารถถ่ายทอดได้ดังนี้

1. อาหารภูมิปัญญา ได้แก่

1.1 อาหารคาว แจ่วปลาร้า (แม่จันทร์เพ็ญ หมู่6) แกงไก่บ้านหน่อไม้ดอง (แม่เสมือน หมู่1) หมกปลา (พี่บุญมี หมู่ 6 ป่าบุญกอง หมู่2)

1.2 อาหารหวาน ข้าวต้มหัวหงอก (แม่เสมือน หมู่1)

2. สถานที่สำคัญของบ้านหันทราย

2.1 วัดแบบลาว ชื่อวัดทุ่งสว่างอารมณ์เย็น

2.2 วัดโบสถ์ ชื่อวัดหันทราย ศาลตาปู่

2.3 ป่าพ้อหลวง

3. แหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านหันทราย

ป่าพ้อหลวง

4. สถานที่สำคัญ

4.1 สระโบราณด้านตะวันออก (หนองสระ)

4.2 ทุ่งคูเมือง เป็นแกนหินเป็นคูเมือง มีลักษณะเป็นปราสาทหิน จากประวัติศาสตร์กล่าวว่าทุ่งคูเมืองคือสถานที่ที่พระนเรศวรยกทัพมาตั้งฐานที่นี่ แล้วต้องขุดสระขนาดใหญ่เพื่อเลี้ยงผู้คน

5. คำขวัญ บ้านหันทราย

“ตำบลหันทรายน่าอยู่ เชิดชูอารยธรรม
ป่าพ้อหลวงงามเลิศล้ำ ผู้นำเกษตรกรรม หัตถกรรมผ้าทอมือ”

6. การแสดง

ได้แก่หมอลำ

คำขวัญที่ใช้ในการแสดงหมอลำของชาวบ้านหันทราย

“หันทราย ประวัติศาสตร์รุ่งเรือง **ทุ่งคูเมือง** ปราสาทหิน
ถิ่นโพธิ์ใหญ่ ผ้าไหมงาม สระโบราณ ศาลหลักเมืองศักดิ์สิทธิ์
ข้าวหอมมะลิเกษตรอินทรีย์ เชี่ยวชาญทั่วหล้า ป่าพ้อหลวง”

7. ภูมิปัญญาอาชีพ

กลุ่มชาติพันธุ์หันทรายมีความโดดเด่นในการประกอบอาชีพ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตโดยมีรายละเอียดดังนี้

- 7.1 การทอผ้าไหม ผ้าฝ้าย (โดยมีกลุ่มผู้นำคือ แม่กัณหา หันทิพย์ หมู่ 1 แม่คำใส ธาจารย์ หมู่ 5) และ หมู่ที่ 1 มัด ย้อม ทอ ประมาณ 3 คน
- 7.2 การมัดหมี่ ย้อม ทอ (นางสุนีย์ หันบันกิจ หมู่ 2 นายคมเพชร เพชรลับ หมู่ 2)
- 7.3 จักสาน ลอก ไทร ตะกร้า (พ่อประเสริฐ เพชรสมบัติ หมู่ 6 พ่อจันทา ธาจารย์ หมู่ 2) ลอบ ไชร ตะกร้า ค่อง ลอก โคมไฟ กระดัง ตะขิง (กระดัง) ตะแกรง สุ่มซังไก่ ตุ่ม อีจู้ดักปลาไหล สุ่มจับปลา
- 7.4 สานแห (นายอนันต์ คนชัยภูมิ หมู่ 2)
- 7.5 สมนไพร (แม่นงลักษณ์ หมู่ 2)
ใบปอพาน เวลามีแผลเลือดออก เคี้ยวแล้วโปะ จะห้ามเลือดได้
หมอญ รักษาพิษงู (พ่อสวัสดิ์ ตาพุง หมู่ 5)
แก้ซาง (นายบัวศรี หาญมนต์ หมู่ 5)
ลูกประคบ (แม่นงลักษณ์ หมู่ 2)
- 7.6 การแสดง หมอลำ รำภูไท รำกลอน (แม่บุญมี แม่เสมียน อสม.)
- 7.7 หมอธรรม มีมากกว่า 50 คน (พ่อประเสริฐ เพชรสมบัติ หมู่ 6)
- 7.8 หมอขวัญ ประมาณ 10 คน (พ่อประเสริฐ เพชรสมบัติ หมู่ 6)

8. อาหาร ผักประจำถิ่น

- เดือน 1 ผักเม็ก ผักตั่ว
เดือน 2 ผักเม็ก ผักตั่ว
เดือน 3 ผักหวาน ผักป่า
เดือน 4 ลูกยาง บักหยัง (มีปลามาก อึ่ง กบ ฮวก)
เดือน 5 ผีพวน (ลูกแดง) (มีปลามาก อึ่ง กบ ฮวก)
เดือน 6 เห็ดโคน เห็ดละโงก เห็ดน้ำหมาก เห็ดขม เห็ดเผาะ เห็ดปลวกไข่น้อย เห็ดกระด้าง หน่อไม้ (มีปลามาก อึ่ง กบ ฮวก)

เดือน 7 หน่อไม้

เดือน 8 หน่อไม้

เดือน 9 ไม่มี

เดือน 10 ไม่มี

เดือน 11 ไม่มี

เดือน 12 ไม่มี

ผู้เข้าร่วมกระบวนการสนทนากลุ่ม

นางกัณหา หันทิพย์

24 หมู่ 1

บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัด
สระแก้ว

เจ้าของภูมิปัญญา การมัดหมี่ การย้อมสี
การทอผ้า ฝ้าย ไหม

นางเสมีน ถามั่งมี

72/1 หมู่ 1

บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัด
สระแก้ว

เจ้าของภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง การ
ร้องเพลง

นางบุญสน อินทดุง

หมู่ที่ 6

บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัด
สระแก้ว

เจ้าของภูมิปัญญาการทำอาหาร

นางจันทร์เพ็ญ ดุจเฉลิม

50 หมู่ 6

บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัด
สระแก้ว

เจ้าของภูมิปัญญา การทำอาหาร และ
ศิลปะการแสดง

นางบุญกลอง ใจประเสริฐ

หมู่ที่ 1

บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัด
สระแก้ว

เจ้าของภูมิปัญญา การทำอาหารและการ
ทำบายศรี

นางบุญมี ใจประเสริฐ

81 หมู่ 6

บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัด
สระแก้ว

เจ้าของภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง และ
การทำอาหาร

นางนงครักษ์ อินตุง

194 หมู่ 2

บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัด
สระแก้ว

เจ้าของภูมิปัญญา การทำสมุนไพรลูก
ประคบ และการเย็บเสื้อผ้า

นายประเสริฐ เพชรสมบัติ

11 หมู่ 6

บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัด
สระแก้ว

เจ้าของภูมิปัญญา พิธีกรรม หมอขวัญ
และการจักรสาน

นางทองจันทร์ หาญมนต์
84 หมู่ที่ 2
บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัด
สระแก้ว
เจ้าของภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง

นายจันทรา ธารจรัส
72 หมู่ที่ 2
บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัด
สระแก้ว
เจ้าของภูมิปัญญา หัตถกรรมจักสาน

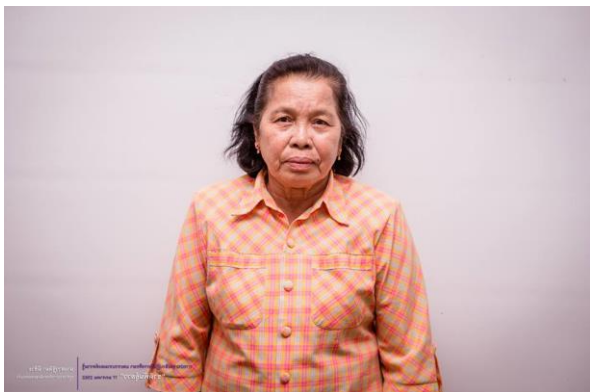
นางนกุล โคตรกุล
41 หมู่ที่ 6
บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัด
สระแก้ว
เจ้าของภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง

นางสมบุรณ์ บุญถาวร
หมู่ที่ 1
บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัด
สระแก้ว
เจ้าของภูมิปัญญาการทำบายศรี

นางเยียม สติจันทร์
3/1 หมู่ 1
บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัด
สระแก้ว
เจ้าของภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง

นางคำใส ธารจำรัส

หมู่ที่ 5

บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัด

สระแก้ว

เจ้าของภูมิปัญญา การทอผ้า

บรรณานุกรม

ศิริกมล สายสร้อย. (2551). หนังสืออ่านเพิ่มเติม วิชากลุ่มชาติพันธุ์ในอรัญประเทศ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เล่มที่ 2 ลาวในอรัญประเทศ. โรงเรียนอรัญประเทศ.

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

นางกัณหา หันทิพย์ อายุ ปี บ้านเลขที่ 24 หมู่ 1บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
นางคำใส ธารจำรัส อายุ ปี หมู่ที่ 5 บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
นางจันทร์เพ็ญ ดุจเฉลิม อายุ ปี บ้านเลขที่ 50 หมู่ 6 บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
นายจันทร์รา ธารจำรัส อายุ 79 ปี บ้านเลขที่ 72 หมู่ 2 บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
นางนงค์รักษ์ อินผดุง อายุ ปี บ้านเลขที่194 หมู่ 2 บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
นางเยี่ยม สิทธิจันทร์ อายุ ปี บ้านเลขที่ 3/1หมู่ 1 บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
นางบุญกลอง ใจประเสริฐ อายุ ปีหมู่ที่ 1 บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
นางบุญมี ใจประเสริฐ อายุ ปี81 หมู่ 6 บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
นางบุญสน อินผดุง อายุ ปีหมู่ที่ 6 บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
นายประเสริฐ เพชรสมบัติ อายุ ปี11 หมู่ 6 บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
นางทองจันทร์ หาญมนต์ อายุ ปี 84 หมู่ที่ 2 บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
นางนุกูล โคตรกุล 41 อายุ ปี หมู่ที่ 6 บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
นางสมบุรณ์ บุญถาวร อายุ ปี หมู่ที่ 1 บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว
นางเสมียน ถามังมี อายุ ปี บ้านเลขที่ 72/1 หมู่ 1 บ้านหันทราย อำเภอรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว

ภาพกิจกรรม

